

Dnro 07/2025

24.02.2025

KIRJALLINEN ASiantuntijalausunto hallituksen esityksestä rajavartiolain muuttamiseksi

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry kiittää mahdollisuudesta lausua.

MTK tiedostaa raja-aitahankkeen tarpeellisuuden kansalliselle turvallisuudelle. MTK pitää kuitenkin tärkeänä toteuttaa raja-aitahankkeen korvausratkaisut oikeudellisesti oikein ja hyväksyttävästi, mikä maanomistajien kohdalla konkretisoituu korvausmenettelyssä ja -määrittelyssä. MTK:n kokemuksen mukaan maanomistajien suhtautuminen raja-aitahankkeeseen on positiivinen ja myönteinen. Korvausmenettely ja -perusteet ovat myös keskiössä maanomistajien suhtautumisessa. Yksittäiselläkin arviointivirheellä tai epäoikeudenmukaisuuden tunteella voi olla arvaamattomia, laaja-alaisia ja kauaskantoisia vaikutuksia maanomistajien suhtautumisessa Rajavartiolaitoksen toimintaan raja-aitahankkeessa. Maanomistajien suhtautumisella on selkeä kytkös hankkeen sujuvaan edistämiseen. MTK:n mielestä tällaisille virheille meillä ei ole varaa kansallisen turvallisuuden vaalimisessa ja pitää oikeana ratkaisuna lakiluonnoksen tavoitetta.

MTK kannattaa rajavartiolain muutosesitystä, jossa korvaukset maa- ja vesialueiden omistajille ja haltijoille rajavyöhykkeelle rakennettaviin pysyviin esteisiin liittyvien rakennus- ja raivaustöiden aiheuttamasta vahingosta ja haitasta päätettäisiin jatkossa lunastuslain mukaisesti sekä korvauskysymykset ratkaisisi Maanmittauslaitoksen toimitusinsinöörin johtama lunastustoimikunta. MTK:n kokemuksen mukaan Maanmittauslaitoksella on riittävä asian- ja tarkoituksenmukainen osaaminen haastavien nauhamaisten korvausarviointien toteuttamiseksi. MTK pitää oikeana ratkaisuna valtuuttaa Maanmittauslaitos korvausarviointien toteuttajaksi. On maanomistajan oikeusturvan toteutumisen kannalta suotuisampaa arvioida korvaukset riippumattoman kolmannen osapuolen toimesta kuin tahon, jolla voi olla taloudellinen intressi arvioidessaan ja päättäessään korvauksista.

MTK kiinnittää huomiota täsmennettyyn lain voimaantuloa käsittelevään pykälään kahdesta syystä. Ensimmäinen huomio kiinnittyy pykälän ja sen perusteluiden ristiriitaisuuteen, sillä pykälän mukaan siirtymäsäännöstä sovellettaisiin vain vahingon ja haitan korvaamiseen. Tosiasiassa korvaus muodostuu myös lunastustoimituksessa kohteen-, haitan- ja vahingonkorvauksesta. MTK toivoo täsmennystä koskettaako siirtymäsäännös kokonaisuudessaan vai osin käsiteltäviä korvauksia.

MTK pitää siirtymäsäännöstä maanomistajia eriarvoistavana ja perusoikeuksien toteutumisessa epävarmana. On epäselvää milloin korvausmenettely tulkitaan aloitetuksi, sillä Rajavartiolaitos voi omalla päätöksellään käynnistää esteaidan rakentamisen ilman erillistä virallista hyväksyntää esimerkiksi Sisäministeriöltä (vrt. turvallisuuslunastuslain soveltaminen). MTK pitää tarkoituksenmukaisempaan soveltaa lakia kaikkiin keskeneräisiin korvausmenettelyihin, aivan kuten on esitetty myös eduskunnan käsittelyssä olevassa lunastuslain korvausperusteiden uudistuksessa (HE 218/2024vp)

MTK ehdottaa siirtymäsäännökseksi seuraavaa;

Tämän lain voimaan tullessa vireillä olleeseen 50 §:n 3 momentissa tarkoitettuun pysyvään esteeseen liittyvään korvausmenettelyyn, jos korvauspäätöstä ei ole vielä annettu, sovelletaan tämän lain säännöksiä kohteen, haitan ja vahingon korvaamiseen.

MTK kiinnittää huomiota, ettei lakimuutoksella olla selkiyttämässä pakkotoimien päätöksentekoprosessia. Pykälien 29, 50 ja 50a lähtökohtana on, että *maa- tai vesialueen omistaja ja haltija ovat velvollisia sallimaan*. Yleensä pakkotoimissa edellytetään, että oikeusturvatakeet tulisi olla järjestetty hyvin; pakkotoimen kohteella tulee olla mahdollisuus saada asiasta perusteltu päätös ja muutoksenhakumahdollisuus. Lain luonteen takia näitä ei voida perustellusti järjestää samalla tavoin kuin normaalitilanteissa, koska haltuunoton tulee olla tehtävissä nopeasti ja keveällä menettelyllä. Laki edellyttää maanomistajien tiedottamista pakkotoimista, mutta ei siihen liittyvästä päätöksestä.

MTK kiinnittää huomiota 50a §:n lunastuslain soveltamisviittaukseen, joka kytkeytyisi 50a §:n osalta vain kun sovelletaan 50 §:ää. Kun sovelletaan 50a §:n mukaisia toimia ilman kytkeytyneisyyttä 50 §:ään, niin Rajavartiolaitos tekisi korvauspäätökset. MTK ei pidä hyväksyttävänä ja oikeudenmukaisena lainsäädäntönä, jossa korvausmäärittelyt ja -päätökset voivat vaihdella samoista rakennus- ja raivaustöistä riippuen sovelletaanko niissä lain 50 §:ää. MTK tulkitsee ettei tämä takaa perustuslain 6 §:n ja hallintolain 6 §:n edellyttämällä tavalla yhdenvertaista ja tasapuolista kohtelua. MTK ymmärtää lainsäädännön tavoitetta selkeyttää pysyvään esteeseen kohdentuvaa korvausmenettelyä ja vaalia muutoin sujuvaa 50a§:n mukaista toimintaa. Kuitenkin MTK katsoo tarpeelliseksi lisätä 50a §:ään maanomistajien perusoikeuksia vahvistavan täsmennyksen, joka olisi yhdenmukainen muun lainsäädännön kanssa;

Jos 50a §:n 3 momentin mukaisista korvauksista ei sovita tai kiinteistön omistaja tai haltija on tyytymätön korvauspäätökseen, asia ratkaistaan lunastuslain mukaisessa järjestyksessä.

Pykälien 29, 50 ja 50a lähtökohtana (*maa- tai vesialueen omistaja ja haltija ovat velvollisia sallimaan*) oli myös perustelu sille, etteivät Rajavartiolaitoksen toimet tarvitse erillistä lunastuslupaa ja siten ei sovellettaisi turvallisuuslunastuslakia. Tätä ei ole lähdetty lakiesityksessä muuttamaan, mikä tarkoittaa sitä, että Rajavartiolaitos voi jatkossakin tehdä itsenäisesti päätöksiä maa- ja vesialueiden omistajiin kohdistuvista pakkotoimista ilman kolmannen osapuolen (esim. Sisäministeriön) tarkistus- ja myöntämispäätöstä toimien tarkoituksenmukaisuudesta ja oikeasuhtaisuudesta. Maanomistajien oikeudenmukaisuuden tunne ja yhdenvertainen kohtelu on esitetyn lunastuskorvausmenettelyn varassa.

MTK huomauttaa, että raja-aitahankkeeseen vaadittavat maa-alueet eivät ole maanomistajakohtaisesti laaja-alaisia ja yhtenäisiä. Raja-aitahankkeessa korvausmäärittely tulee toteutumaan nauhamaisesti (vrt. sähkönsiirron voimalinjalunastukset), joissa korvattavat yksiköt muodostuvat tyypillisesti pienistä ja lukuisista eri kiinteistöihin kuuluvista alueista. Tämänkaltaisille alueille ei käytännössä ole markkinoita, jolloin kohteen arvon määrittäminen tapahtuu käytännössä omaisuusosaperusteisesti, mikä on yksi keskeinen epätarkkuustekijä arvioinnissa. Epävarmuustekijöiden vaikutuksia ei voida poistaa kokonaisuudessaan arviointimenetelmiä kehittämällä. Parhaimmillaan kiinteistöarvioinnissa päästään noin +/-10 %:n tarkkuuteen ja haastavien kohteiden ollessa kyseessä arvioinnin epätarkkuus voi olla jopa yli +/- 50 %. Arvioinnista aiheutuvan riskin jättämistä lunastettavan omaisuuden omistajan kannettavaksi ei voida pitää perusoikeusjärjestelmän ja erityisesti omaisuudensuojasäännöksen näkökulmasta asianmukaisena ratkaisuna. Vastuu korvausten epävarmuuksista tulisi olla lunastajalla eikä lunastettavalla.

MTK haluaa muistuttaa, että mm. vesilaissa (587/2011) ja kaivoslaissa (621/2011) on erilliset säännökset lunastuskorvauksista. Esimerkiksi vesilain 13 luvun 11.1§:n mukaan korvaus vesilakiin perustuvasta kiinteän omaisuuden tai siihen kuuluvan osan luovuttamisesta tai kiinteään omaisuuteen perustuvasta käyttöoikeudesta määrätään noudattaen lunastuslain korvausperusteita. Edunmenetyksestä on siten korvattava täysi korvaus. Vesilain 13 luvun 11.4 §:ssa tarkoitetuissa tilanteissa korvaus on määrättävä 1,5 kertaisena. Kaivoslaissa on vastaavan kaltainen säädöskirjaus. Tällainen erillinen korotuskerroin lunastuskorvaukseen siirtää taloudellista riskiä lunastettavalta lunastajalle sekä siten taloudellisesti ohjaa lunastajaa pohtimaan mitkä ovat todelliset ja tarkoituksenmukaiset maa-alueen hankkeen toteuttamiseksi.

MTK:n mielestä rajavartiolaissa tulisi olla erillinen säädöskirjaus korvauskertoimelle, esimerkiksi 1,5 kertainen, joka siirtäisi korvausten taloudellisen riskin maanomistajalta Rajavartiolaitokselle. MTK:n mielestä lunastuslain korvausperusteiden uudistamisen 1,25 korotuskerroin ei ole riittävä raja-aitahankkeen nauhamaisissa kiinteistöarvioinneissa takaamaan täyden korvauksen vaatimusta, vaan jättää maanomistajan kannettavaksi arviointien epätarkkuudet. Lunastuslakia selkeästi korkeammalla

korvauskertoimella olisi myönteisiä vaikutuksia maanomistajien suhtautumiseen nykyisen myönteisen tason lisäksi ja siten sujuvoittaisi raja-aitahankkeen toteutumista, kun maanomistajat kokevat taloudellisen riskin olevan Rajavartiolaitoksella eikä heillä itsellään korvausmäärittelyssä. Kysymyksessä on myös Rajavartiolaitoksen ja maanomistajien välisen luottamuksen rakentamisesta ja ylläpitämisestä, mikä on kansallisen turvallisuuden kannalta oleellinen osa rajavalvontaa. Erillinen korvauskerroin on perusteltua asettaa myös siksi, että Rajavartiolaitos tekee itsenäisesti päätökset tarvittavista pakkotoimista eikä niitä päätöksiä arvioida kolmannen osapuolen toimesta ovatko pakkotoimet suhteellisesti oikein mitoitettuja ja tarpeellisia. MTK ehdottaa seuraavaa lisäystä 50 §:ään:

Pysyvän esteen sijoittamisesta ja rakentamisesta korvattavat kohteen-, haitan- ja vahingonkorvaukset on määrättävä puolitoistakertaisena (1,5).

Helsingissä 24.02.2025

Juho Ikonen
Maankäytön asiantuntija